

November 2009

EU som ett hot mot klimat och miljö

EU = CO2

Inledning

Ofta hör man frasen att "EU behövs för miljön" och att miljö och klimatproblemen är gränsöverskridande och därför räcker inte åtgärder inom nationalstatens ramar. Vi ska här göra en granskning av EU:s politik och de åtgärder som påverkar klimatet. Detta är en granskning i första hand av EU:s klimatpolitik och därtill relevanta miljöområde och således inte någon fullständig diskussion om EU:s miljöpolitik.

Folkrörelsen Nej till EU är ingen miljö- eller klimatorganisation. Vi tar inte ställning till detaljer i olika omställningsprogram. Det har tidigare funnits en motsättning mellan miljöaktivister och försvarare av den gamla ordningen som bl.a. manifesterades under folkomröstningen om kärnkraft 1980. Folkomröstningen om kärnkraft gällde kärnkraftens utfasning och ersättande av alternativa energikällor. Folkomröstningen blev en seger för ja-sidan men samtidigt som utslaget gav klart besked om en långsiktig avveckling. Tiden har i viss mån hunnit i fatt denna frågeställning och alternativen är inte längre ifrågasatta. De alltmer tydliga tecken på en klimatförändring orsakad av människans utsläpp har tvingat fram en förändrad syn. Vår uppgift som EU-motståndare är att undersöka EU:s klimatpolitik och peka på skillnad mellan retorik och verklighet.

Ordförandeskapet och klimatfrågan

Sverige har deklarerat att klimatfrågan är ordförandeskapets viktigaste fråga jämte ekonomin. Men några storslagna uttalande och deklARATIONER har det inte varit tal om. Ordförandeskapets uppgift är i första hand att samordna och kompromissa fram beslut. Uttalandena från miljöminister Andreas Karlgren har varit försiktiga. Han har uttalat nödvändigheten av åtgärder för att begränsa klimathotet och att han tror på EU:s utsläppsrätter. Resultatet från EU:s informella ministermöten i Åre om klimat och energi resulterade i eventuellt kommande krav på energimärkning av konsumentvaror som kylskåp och tvättmaskiner. Det är mycket bra krav men räcker inte långt i klimatfrågan.

EU och FN:s klimatpanel

FN har organiserat ett vetenskapligt råd i klimatfrågor. Flera tusen meteorologer och klimatforskare har varit involverade för att besvara frågor kring människans påverkan på klimatet. Svaret har varit försiktigt men pekar på att människans som en avgörande faktor i klimatförändringen. Med de beräkningar FN:s klimatpanel gjort kan höjningen medeltemperaturen på jorden hejdas till 2C år 2050 om utsläppen av koldioxid och växthusgaser minskas med 50% till år 2050. Men då krävs det att de

rika industriländerna bidrar mer nämligen med utsläppsminskningar på uppemot 40% till år 2020 och 90% till år 2050. I klimatforskarnas analyser ska denna minskning av de årliga utsläppen av växthusgaser leda till högst en ökning av jordens medeltemperatur till högst 2C. Annars riskerar ökningen av jordens medeltemperatur att bli avsevärt högre, kanske så mycket som 5C. . I en klimatrappport som sammanställts av 26 världsledande klimatforskare som presenterades i november i Wien, ”The Copenhagen Diagnosis”, är utvecklingen än mera alarmerande. Alla kurvor överträffar klimatpanelens värsta scenario. Sedan 1990, som FN använder som basår, har världens koldioxidutsläpp från fossila bränslen ökat med 40 procent, vilket kräver ännu tuffare utsläppsminskningar om 2 gradersmålet skall uppnås. Dessutom smälter havsisarna 40% snabbare och havsytan höjs 80% snabbare än vad klimatpanelen hävdade så sent som 2007.

En forskarkonferens i Köpenhamn våren 2009 visade på riskerna att klimatförändringarna kanske inte kommer att ta så lång tid som FN:s klimatpanel visar utan kan istället gå fortare.

Det går inte i förväg att vetenskapligt slå fast hur framtiden kommer att gestalta sig. Men det finns all anledning att inta en försiktighetslinje och ta varningarna om tilltagande klimatförändringar på största allvar.

EU:s officiella linje är att minska sina klimatutsläpp med 20% till år 2020 och med 30% om andra kommer överens om detta. Till 2050 anser EU-kommissionen att minskningen bör bli 80-95%. En utsläppsminskning som vore bra men tyvärr bara är tomma ord då de åtgärder som man planerar för pekar åt ett helt annat håll.

EU:s utsläppsrätter

EU:s viktigaste åtgärd för att minska klimatutsläppen är de s.k. utsläppsrätterna. Dessa är gratis och delas ut till berörda företag med stora utsläpp. Ofta har företagen fått mer utsläppsrätter än vad de släpper ut och kan då sälja dessa. En effekt av att det delats ut för mycket utsläppsrätter har blivit att priset på utsläppsrätter sjunkit ned till en euro per ton koldioxid. Därmed har det varit så billigt att köpa rättigheter och att fortsätta släppa ut koldioxid att utsläppsrätterna inte kunnat utgöra ett incitament för företagen att investera i minskade utsläpp. En kritisk granskning har visat att kostnaderna för att auktionera ut utsläppsrätter kan ta så mycket som ca. 20% av totala kostnaden. Företagens utsläppsminskningar behöver inte göras i den egna verksamheten utan kan göras i fattiga länder. Gratisutdelningen av utsläppsandelar ska i första omgången pågå till 2013. År 2020 är EU-kommissionens mål att utsläppsandelarna ska vara 20% färre än 2005. Systemet med utsläppsrätter omfattar värmekraftverk, oljeraffinaderier, koks-, järn- och stålproduktion, ca 46% av EU:s totala utsläpp. Men inte transporter, sjöfart och uppvärmning av hus. (flyget kan komma att ingå från 2010)

Systemet med hur dessa utsläppsrätter delas ut har varit farsartad. Företag med stora utsläpp har själva tillåtits begära en mängd utsläppsrätter. Något kontrollorgan har inte upprättats. En del företag har sedan kunnat sälja sina rundligt tilltagna utsläppsrätter med ren förtjänst. Gamla företag har gynnats medan nyetableringar behandlas sämre. Tilldelningen och kontroll bygger helt på de utsläppsdrivande företagen själva varför systemet med utsläppsrätter inte kan få någon verklig effektivitet.

Gör man som EU; räknar in den kraftiga minskningen av klimatutsläpp i Östeuropa på uppemot 27% så blir EU:s verkliga klimatarbete endast 10% för att uppnå målet på 20% utsläppsminskning.

Utsläppsreduktion i fattiga länder

Istället för att göra utsläppsminskning i den egna verksamheten ska företag kunna köpa andelar i utsläppsreducerande verksamhet i fattiga länder, sk. Joint Implementation (JI) och Clean Development Mechanism (CDM). Dessa ska högst omfatta 10% av utsläppsrätterna i Sverige.

JI och CDM omhuldas i EU:s retorik som dels mer effektivt utsläppsreducerande och som en form av miljöbistånd. Denna form av kapitalöverföring till de fattiga länderna kommer dock inte att styras av de fattiga länderna själva utan av EU-intressen och investerarna själva. En del av dessa investeringar kan komma att gå till långsiktigt hållbara projekt. Men det finns en risk att miljöargument och konsekvensutredningar istället blir ett sätt att motivera vanliga storskaliga investeringar i fattiga länder. Det finns en tendens att graden av korruption i många av fattiga eller BRIC-länder ökar med skalan på projekt, både vad gäller planering, anläggning och drift. (Bric = Brasilien, Ryssland, Indien och China) Det är i många av dessa länder relativt billigt att köpa sig intyg på miljöcertifiering och intyg från underbetalda tjänstemän. Med den nykolloniala handelspolitik EU arbetar för riskerar många länders statliga administration att allvarigt försvagas. Möjligheten för dessa länder att bedriva en oberoende och effektiv kontroll av dessa multinationella bolags ”miljöinvesteringar” torde vara begränsade.

De investeringar som de rika industriländerna gör i fattiga länder tenderar att bli av alltmer storskalig omfattning. Dessa storskaliga jordbruks eller skogsprojekt kan användas för att göra teoretiska beräkningar på växtlighetens förmåga att binda koldioxid, sk. kolsänkor. Dessa projekt är ibland stordrift med artfrämmande snabbväxande växter. Det är tveksamt om detta ”miljöbistånd” kommer att kunna bidra till de fattiga ländernas allsidiga utveckling med hållbart jord och skogsbruk som inte minskar regnskog eller hotar landets egen natur. Denna typ av ”miljöbistånd” riskerar istället att bidra till förstärkning av EU:s nykolloniala expansion och behov av att ta kontroll över resurserna i de fattiga länderna som ett led i kampen om jordens resurser.

Många företag kommer att kunna använda andelar i ”miljöbiståndet” till att istället för att göra nödvändiga utsläppsminskningar i den egna verksamheten använda pengarna till att expandera i fattiga länder med stor outnyttjade resurser.

EU:s utsläpp

Inom EU totalt har utsläppen av klimatgaser minskat ca 5 % sedan 1990-2004. Detta beror på de enorma omställningarna inom industri och ekonomi som blev följden av öststatsregimernas fall. I dessa länder minskade utsläppen uppemot 27% (1990-2003). Ser man till EU:s 15 västeuropeiska medlemsländer så är deras klimatutsläpp endast 1,5% lägre än 1990. Kyotoprotokollet förbinder dessa länder att minska sina utsläpp

med 8% 2008-2012. Men år 2007 var EU:s utsläpp av växthusgaser endast 1,5% under 1990 års nivå.

En av de viktigaste orsakerna till detta är transportsektorns kraftiga ökning. Vägtrafiken står för 20% av EU:s utsläpp. Passagerartransporterna har ökat med 20% och flyget med 90%. Ökningen beräknas fortsätta. Europeiska miljöbyrån har framfört att detta kan vara det största hindret för EU att uppnå klimatmålen i Kyoto-avtalen.

Som ett resultat av den ekonomiska och finansiella krisen sjunker utsläppsnivåerna i EU. Detta kan till viss del bero på klimatåtgärder inom EU. Övergång till den något renare naturgasen i bl.a. Storbritannien och Holland kan bidra till utsläppsminskningen men lågkonjunkturen i kölvattnet av den djupa finanskrisen där företag slås ut, läggs i malpåse eller flyttas till asiatiska låglöneländer spelar också in. EU:s ovilja att införa kraftfulla ekonomiska styrmedel kan medföra att den ekonomiska krisen inte används till omställning och förnyelse utan tillåter att miljöförstörande verksamhet lämnas orörd. Utsläppen av växthusgaser riskerar då att återge och växa kraftigt när hjulen börjar snurra. Det finns också en risk att den ekonomiska krisen leder till överflyttning av utsläppskrävande produktion till tex. Kina. Det kan då ge intryck av framgångsrik klimatpolitik inom EU men innebär i realiteten bara att man flyttar utsläppen till fattigare länder.

EU:s förhandlingsspel

EU och USA har varit avvaktande med att själva presentera kraftfulla klimatåtgärder. Man har framförallt skyllt på nyindustrialiserade länder som Kina och Indien. Genom Kinas inlemmande i världsekonomin har Kina kommit att fungera som "världens verkstad" i synnerhet för många konsumentprodukter. Det betyder att de rika länderna har kunnat förlägga egen produktion till Kina. Därmed har denna överföring även överfört utsläppen till Kina och andra fattiga länder.

Om EU-länderna hade visat ett seriöst intresse i klimatförhandlingarna så hade man inte behövt vänta in de långsamma och fattiga länderna. EU-länderna är bland jordens rikaste och har en historisk klimatskuld då dessa länders industrialisering byggt upp de enorma mängder klimatgaser som redan finns i atmosfären.

EU:s energipolitik

Vid en konflikt mellan Ukraina och Ryssland om priset på gas stängde Ukraina av gasleveranserna till EU-länderna. Detta visade på EU-ländernas sårbara beroende av energiimport. Man skulle kunna tro att detta skulle leda till en energipolitisk omläggning. Men så är inte fallet. Istället baserar sig EU:s energipolitik på en försiktig och pragmatisk vidareutveckling av dagens energisystem samt att EU ska trygga energitillförseln. Äldre anläggningar kommer att behöva fasas ut eller modifieras, den produktivitetssökning som all industri kännetecknas av finns även inom energisektorn. Men utfasning av gamla anläggningar är inte tänkt att ersättas med förnyelsebar energi utan uppdaterad teknik för de föråldrade fossila energislagen, gas, kol och atomkraft. Ny och alternativ energiproduktion, främst i

form av vindkraft, solceller och bioenergi, tillväxer och ska fasas in i EU:s energisystem. Det är nödvändigt för EU att släppa fram dessa alternativa energisystem och modifiera gammal teknik för att inte hamna på efterkälken. Effektivisering av energiproduktion, distribution och i konsumtionsledet är dessutom lönsam. En diversifierad energiproduktion ger ett stabilare och mindre sårbart energisystem. Men någon dramatisk omläggning av EU:s energisystem eller övergång till ett lågenergisamhälle är det inte frågan om. Snarare en pragmatisk och försiktig anpassning till ny teknik. Men huvudlinjen i EU:s energipolitik är att trots allt fortsätta i gamla hjulspår med en retorik om att marknadskrafterna kommer att lösa alla problem.

EU och framtidens energikonsumtion

I kommissionens meddelande om en ny energipolitik 2007 tecknas följande bild av energikonsumtionens utveckling:

Europas beroende av importerade kolväten ökar hela tiden. Om inga åtgärder vidtas ("business as usual") kommer EU:s beroende av importerad energi att öka från 50 % av EU:s totala energiförbrukning, som är dagens nivå, till 65 % år 2030. Fram till 2030 väntas beroendet av importerad gas öka från 57 % till 84 % och av importerad olja från 82 % till 93 %. (IEA) tror att den globala efterfrågan på olja kommer att öka med 41 % fram till 2030.

Under de närmaste 25 åren kommer Europa att behöva investera 900 miljarder euro i ny elproduktion. Kommissionen föredrar gas med tanke på detta bränsles höga effektivitet, men även där krävs 150 miljarder euro i investeringar i gaseldade kraftverk och ytterligare 220 miljarder euro i gasinfrastruktur.

Målet att minska den totala primärenergianvändningen med 20 % till 2020. Om detta lyckas skulle EU år 2020 använda omkring 13 % mindre energi än i dag, vilket innebär en årlig besparing på 100 miljarder euro.. EU:s importberoende av gas och olja beräknas 2030 att ligga på 80% och 90%.

Sammankopplade gas och elnät

För att öka konkurrensen på energi skapar EU en gemensam marknad på el och gas genom att koppla ihop gas och elnäten. EU:s förhoppning är att detta ska leda till att kunderna väljer miljövänligare eller effektivare producerad energi. Målet är att så mycket av näten ska vara ihopkopplade att 10% av EU-ländernas energi ska utgöra en gemensam marknad. Men det har varit mycket svårt att få detta att fungera.

I EU:s retorik spelar konkurrens en central roll och betraktas som lösning på de flesta problem. Enligt denna argumentation leder en sammankoppling av de europeiska energinäten till att kunderna får tillgång till att kunna välja de miljövänligaste energislagen. Det ger då en konkurrensfördel för de mindre klimatpåverkande energisystemen enligt konkurrenssteorin. Verkligheten är dock den att den avreglerade elmarknaden visat sig komma att domineras av ett mycket litet fåtal aktörer som

genom sin storlek fungerar som oligopol och kontrollerar både marknad och pris. I Sverige kontrollerar *Vattenfall, Fortum och Eon* ca 80 % av elmarknaden.

Avregleringen marknadsfördes med argument om ökad konkurrens och prispress. Verkligheten blev oligopol och ökade priser. Nu agerar EU-kommissionen för att skilja elproducenter från näten. Ett exempel på detta är statliga Vattenfall som har haft långgående planer på att sälja ut det svenska elnätet för uppemot 50 miljarder kronor för att investera dessa bl.a. i ny kärnkraft i Storbritannien. Detta riskerar att öka kostnaderna kraftigt för eldistributionen och det äventyrar såväl underhåll som utbyggnad av kraftnätet – inte minst för att klara tillskott från expansion av vindkraft.

En avreglerad europeisk energimarknad kan mycket väl komma att betyda ökade energipriser – vilket ger en press på att minska energiförbrukning och energikostnader. Men det är inte troligt att de vinstdrivande energiföretagen i första hand ser till klimatpåverkan i energiproduktionen. Risken är att man i första hand ser till den ekonomiska utdelningen.

Försörjningstrygghet

Energi frågor inom EU är en delad kompetens mellan EU och den nationella arenan. Lissabonfördraget ger EU i uppdrag att samordna energipolitiken. Enligt fördraget ska energipolitiken ”i en anda av solidaritet” garantera att energimarknaden fungerar, försörjningstrygghet, energibesparing och utveckling av förnybara energikällor samt sammankopplade elnät. EU:s energipolitik är således inskriven i EU:s mycket detaljerade grundlag, Lissabonfördraget. Därför ger regeringscheferna i Europeiska rådet på möte efter möte EU uppdrag att arbeta för en gemensam försörjningstrygghet för energi. Partnerskap med de stora energiproducerande länderna Ryssland, Norge och Algeriet är centrala. Byggande av pipelines (Nabuco-ledningen) och skapandet av en gemensam energimarknad är också viktigt. EU vill också bygga upp strategiska oljelager.

Det kan tyckas vara en naturlig sak att EU ska arbeta för att trygga energitillförseln för medlemsländerna. Men om EU lyckas i sitt mål om tryggad energitillförsel så leder detta samtidigt till att omvandlingstrycket på det Europeiska energisystemet minskar och dagens föråldrade energisystem får förlängd livstid. Detta riskerar att vara ett allvarligt hot mot en reell omställning av Europas nedsmutsande energisektor.

EU:s investeringar; motorvägar och atomkraft

Över hälften av de 177 miljarder euro som EU investerar 2007-2013 i Östeuropa går till vägar och motorvägar men bara 10% till kollektivtrafik och 30% till järnvägar. Samma typ av regionalt stöd för investeringar i infrastruktur (motorvägar) har EU tillämpat i Spanien, Portugal, Grekland och Irland, de länder som mottagit störst stöd per capita från EU. Där har detta lett till störst ökning av klimatgaser i hela EU.

EU investerar under perioden också 22 miljarder euro i forskning på atomkraft. Detta är tre gånger så mycket som till förnyelsebar energi.

De omedelbara effekterna av dessa investeringar riskerar att bli en kraftig ökning av biltrafiken. Satsningen på atomkraftsforskning riskerar att undandra resurser för forskning om alternativa energikällor. Forskning på atomkraft leder inte till minskad energitillgång.

Den inre marknaden och trafikökningen

De fyra friheterna för varor, kapital, tjänster och personer påverkar också utsläppsmängderna. Skapandet av den inre marknaden inom EU-området har medfört en kraftig ökning av gods med lastbilar. Dessa kör över Europa och bidrar kraftigt till den trafikinfarkt som täpper till de stora vägnäten. EU:s upphandlingsregler bidrar till denna trafikinfarkt genom att inte tillåta att offentliga institutioner bestämmer sig för att handla närodlad eller närproducerat. Att bara köpa närodlad är med EU:s synsätt diskriminering av varor odlade/producerade på andra håll i unionen och anses vara diskriminerande och utslag av "snedvriden konkurrens", enligt Lissabonfördraget. Transportlederna genom EU är av sådan vikt att Lissabonfördraget har gett EU det yttersta ansvaret för att garantera fjärrtransporter genom EU-området. EU:s grundfördrag, Lissabonfördraget, ger marknaden en starkare ställning än andra grundläggande rättigheter och innebär att rätten att försvara jorden mot klimatförändringarna inte har en självklar ställning.

Koldioxidlagring

Ett av EU:s större satsningar för minskning av klimatutsläpp är koldioxidlagring. Detta innebär enkelt att man avskiljer koldioxiden och pumpar ner den i jorden för lagring. Tekniken finns inte tillgänglig idag men spelar en stor roll för att rättfärdiga ett fortsatt utnyttjande av kol. När det gäller storskalig lagring av koldioxid i jord vet man inget om de eventuella risker får läckage på längre sikt. Ett femtontal anläggningar är tänkt att tas i drift senast 2015. Norge vill gärna göra en sådan investering i gaskraftverk på Mongstad och Kårsö. Det är dock oklart om EU:s konkurrensregler om icke snedvriden konkurrens tillåter statliga stöd till att Norge satsar på en sådan pilotanläggning.

Risken med denna satsning är att de enorma kostnaderna för avskiljning och lagring av koldioxid drar kapital från energibesparing eller från investering i alternativa energislag. Investeringarna i koldioxidlagring bidrar till att investera EU-länderna ännu mer in i ett föråldrat energislag.

Energieffektivisering

EU har deklarerat att öka energieffektiviteten med 20% till 2020. Några praktiska initiativ har dock ännu inte tagits.

De stora möjligheterna till minskad energianvändning finns i effektivisering och besparing. Undersökningar visar att man med känd teknik i en första våg kan minska elförbrukningen mellan 25-40%. Bostadssektorn kan moderniseras, s k passivhus kräver ingen energi för uppvärmning. Det är även möjligt att renovera miljonprogrammets hus till denna nivå. Besparingspotentialen är enorm. EU:s modesta besparingskrav ställer inga krav på verklig förnyelse – bara reformering av

de gamla systemen. Den tekniska utvecklingen är nu så snabb att de storskaliga energisystem som EU försöker reformera och hålla vid liv snart kan komma att vara föråldrade och ge en sämre konkurrenskraft.

Atomkraft

Atomkraftens utveckling efter andra världskriget för energitillförseln i de västerländska industriländerna kan inte underskattas. Investeringskostnaderna har kunnat hållas relativt låga genom att investerarna inte behövt betala för kostnader för olyckor och slutförvaring. Inte heller kärnkraftsverkens skrotning har funnits med i beräkningarna. I samband med olyckorna i Harrisburg och Kernobyl avstannade investeringarna i kärnkraft. Många av de västliga industriländernas kärnkraftsreaktorer närmar sig slutet och kommer att behöva fasas ut. Men i samband med den tilltagande klimatkrisen har kärnkraftsindustrin vädrat morgonluft. EU satsar uppemot 2,8 miljarder euro på atomkraftsforskning. EU-kommissionen refererar IAEA (Internationella atomenergikommissionen) att utnyttjandet av kärnenergin i världen kommer att öka från 368 GW 2005 till 416 GW 2030; trots utfasningen av äldre reaktorer. Det betyder en ökning av kärnenergin med 13% exklusive ersättning av utfasad kärnenergi. Planering och projektering av ett stort antal reaktorer i länder i syd pågår f.n. EU-kommissionens objektiva refererande till IAEA:s uppfattning kan tyda på att det förbereds en större satsning på kärnkraft inom EU. EU:s användning av begreppet ”hållbar energi” har inte avgränsats mot kärnkraften. Risker är därför att när EU talar om ”hållbar energi” att det även avser en förnyad satsning på kärnkraft inom EU.

Globalt står kärnkraften för 6% av energikonsumtion och 15% av elproduktionen vilket är en ganska liten andel. Det är tveksamt om en global storsatsning på kärnkraft skulle vara möjlig. Kärnkraft kräver enorma investeringskostnader och tar mycket lång tid att bygga. Dessutom skulle det lättillgängliga uranet snabbt ta slut. Det skulle kraftigt påverka uranpriset och ge en helt annan prisbild på atomkraftsproducerad energi.

Investeringar i atomkraftsforskning och atomkraftsanläggningar drar kapital från alternativa energislag. Istället för att satsa på energieffektivisering innebär en satsning på kärnkraft att man satsar på energiökning och på kraftigt centraliserade energisystem. Satsning på alternativ och energieffektivisering förutsätter istället en mer eller mindre långtgående decentralisering. EU:s politik förhindrar en omläggning av dagens energisystem.

Folkrörelsen Nej till EU tar inte ställning i frågan om för eller emot kärnkraft. Men vi kan kritisera EU för dess planer på stöd till forskning och utbyggnad av atomkraft.

Uranbrytning

Sverige gett tillstånd till omfattande prospektering av uranfyndigheter. EU är inte atomkraftsneutralt utan är genom Euroatom-avtalet konstitutionellt bundet för kärnkraftens utvecklande. Euroatom äger allt klyvbart material och bränsle inom EU. Dock inte uran och malm som inte brutits. Sverige, Österrike och Finland fick försäkringar när de gick med i EU om att EU inte ska ha rätt att väsentligt påverka de

nya ländernas val av energiproduktion. Dessa försäkringar är dock inte juridiskt bindande då det krävs ett formellt protokoll om saken. Sveriges regering ändrade §3 i anslutningsprotokollet till Lissabonfördraget – där det betonas att Sverige ansluts till Euroatom.

Men med det nya Lissabonfördraget har de institutionella reglerna i Euroatomfördraget lyfts ut. Bedömare anser att det kan vara frågan om förberedelse för eller åtgärd för att förenkla framtida möjlighet att omförhandla Euroatomfördraget. Sista ordet när det gäller uranbrytning i Sverige är nog inte sagt. De prospekteringsföretag som hittar lönsamma uranfyndigheter kommer säkert att försöka pröva ett kommunalt veto mot uranbrytning i Sverige i EU-domstolen. Med det nya Lissabonfördraget är svenska lagar underordnade EU-domstolen och möjligheten till kommunalt veto är därför ytterst underställt EU-domstolen.

Konkurrensneutralitet mellan energislag

De gamla energislag som burit upp dagens samhällsutveckling och även den stora klimatskulden är kraftigt subventionerade av samhället. Bilism och vägtransporter behöver inte bekosta vägnät. Kol och olja har inga tillägg för klimatskuld eller för kostnader för klimatneutral energiförsörjning. Inte heller tas någon kostnad för eventuella militära projekt för att säkra energiförsörjning ut. Kärnkraften betalar inte för avvecklingskostnader, eventuella olyckor/katastrofer eller för slutförvaring av använt kärnbränsle. I ett sådant läge får alternativa energikällor svårt att få genomslag. En politik som inte skapar konkurrensneutralitet mellan de gamla energislagen och alternativen kan inte sägas gynna en utveckling mot klimatneutrala energislag.

EU, ny energiteknik och immaterialrätten

EU-länderna tillhör tätländerna vad gäller grön teknik och man satsar förhållandevis stora belopp på utveckling och forskning. EU är fast beslutsamt att behålla denna tätposition. Forskning och teknikutveckling borde vara positivt Bric-ländernas industrialisering så att de kan välja mindre miljöförstörande teknik. Dessa länder är bra på att kopiera men saknar till stora delar de västliga industriländernas forskningsbas. EU och USA har arbetat hårt för ett omfattande skydd för patent, mot kopiering, mm, den sk. immaterialrätten. För att dessa länder ska få bli medlemmar i WTO krävs bl.a att man godkänner denna immaterialrätt. Detta tekniskydd är ett avgörande hinder för de nyindustrialiserade ländernas möjlighet att på ett enkelt och billigt sätt importera miljövänlig teknik och sätta den i tillverkning. Istället är risken att dessa länder istället väljer billigare teknik. Patentlagstiftningen omöjliggör för länder som Kina och Indien att tillverka moderna tåg. Istället för att tvingas köpa dyra men miljövänliga tåg från tex. Tyskland investerar man i billigare system för flygtrafik.

EU:s och USA:s kamp för patentlagstiftning och förbud för kopiering innebär ett allvarligt hot mot spridandet av miljövänlig teknik.

Säkerhetspolitiska aspekter på EU:s energi och klimatpolitik

EU:s energipolitik kan kritiseras ur rent säkerhetspolitisk aspekt.

1. Ur säkerhetspolitisk aspekt är det betänkligt att EU i sin energipolitiska strategi inte mer ihärdigt arbetar för ett mindre importberoende energisystem. Det våldsamt ökande tryck på råvaror och resurser som kan befaras med bl.a. de enorma behov som kommer att finnas i de nya industrialiserade länderna borde leda till en helt annan bedömning inom EU av behovet av att lägga om energisystemen.
2. Trycket på råvaror och resurser förväntas öka i världen samtidigt som tillgången på olja minskar. Även gastillgångarna är osäkra. Det kan komma att leda till omfattande prisökningar på olja och gas. Det kan komma att visa sig vara dyrt för EU att endast göra en försiktig satsning på förnybar och egenproducerad energi.
3. EU:s satsning på centraliserade energisystem medför en intern risk vid katastrofer eller andra samhälleliga påfrestningar. Det gör också EU mer sårbart, ekonomiskt, industriellt, försörjningsmässigt mm.
4. EU:s stora beroende importberoende av olja och gas mm. gör EU sårbart. Det kommer att medföra en offensiv utrikespolitik för att säkra de egna intressena. EU arbetar hårt för att bygga upp en militär kapacitet och samarbetar nära med USA på världsarenan.
5. Sveriges och de övriga nordiska ländernas möjlighet att bedriva en oberoende politik minskar. De ökande behoven av energi samtidigt med minskad tillgång gör att trycket på ännu ej utnyttjade gas och oljekällor ökar. När temperaturen stiger och isen på Arktis smälter räknar man med att kunna exploatera oljekällor som motsvarar uppemot 20% av kända tillgångar. Kampen om dessa resurser kan bli hård och Sverige och Norden som befinner sig i närområdet riskerar att dras in i denna kamp. Danmark har ökat sin militära närvaro på Grönland och det diskuterade nordiska försvarssamarbetet kan vara en del i ökad militär aktivitet inför behovet av att säkra oljekällorna i Arktis.
6. Sveriges medlemskap i EU med bl.a. Lissabonfördraget ömsesidiga solidaritetsklausul, dvs. skyldighet att med alla till buds stående medel stödja medlemmarna inom unionen medför att Sverige kan dras in i politiska, ekonomiska och militära konflikter där vi inte själva har kontrollen.

Jordbruket ingen klimatneutral sektor

Jordbruket är ingen klimatneutral sektor. Enligt Lissabonfördraget ska jordbrukspolitiken vara tillväxtorienterad. Det innebär att miljö, klimat och rättvisefrågor kommer i andra hand för EU:s jordbrukspolitik. EU:s jordbrukspolitik gynnar industriellt storjordbruk och köttproduktion i stor skala. Uppemot hälften av EU:s budget går till jordbrukssubventioner. Fattiga länder kan inte konkurrera med EU:s jordbruksprodukter. EU:s jordbruksöverskott dumpas på världsmarknaden och slår ut lokalt småskaligt jordbruk. De länder i syd som kan konkurrera med EU gör detta dels med subventioner och med stora industrijordbruk med monokulturer. Detta sätter press på marken i jordens regnskogsområden när soyaodling för de rika

ländernas köttindustri tränger undan småbrukare. En minskning av köttindustrin är därför nödvändig. En högre självförsörjningsgrad och närodlat är också en del i klimatarbetet.

EU:s och de rika ländernas satsning på mer utsläppssnåla energislag har också medfört att regnskog tagits i anspråk för att odla palmolja bl.a. i Sydostasien. Lansering av etanol som bränsle i bilar har medfört stor press på jordbruksmark och medfört att produktionen av livsmedel blivit lidande i många länder och bidragit till livsmedelsbrist. EU har satt målet att 10% av energin i transportsektorn ska vara förnyelsebar bioenergi. Detta kan medföra att sockerrörsbaserad etanol används i stor skala inom EU. En sådan enorm ökning av etanolproduktionen kan medföra att stora arealer regnskog tas i anspråk för sockerrörsodling. Naturvårdsorganisationer har därför kritiserat målet.

Lobbyistvälde

I Bryssel verkar uppemot 15 000 professionella lobbyister. Dessutom finns ett stort antal lobbyister i EU:s medlemsländer. Dessa lobbyister har ett stort inflytande och kan till skillnad från vanliga medborgare skaffa kontakter inom EU-samhället och följa och påverka beslutsprocesser på nära håll. Dessa lobbyintressen representerar ofta sådan verksamhet som står i motsättning till den snabba förändringstakt som de åtgärder som krävs för att möta hoten från en allt större klimatförändring. Ett exempel på dessa lobbyistgruppers inflytande var förslaget till kemikalielagstiftning inom EU, REACH. Här kunde en enig kemikalieindustri mildra förslagen till den grad att även EU:s dåvarande miljökommissionär Margot Vallström ansåg resultatet vara urvattnat.

Ett annat exempel är nödvändigheten att minska bilarnas CO₂-utsläpp. Redan 1993 inledde EU-kommissionen en dialog med bilindustrin om att minska bilarnas CO₂-utsläpp. 1996 formulerade EU-kommissionen målet att reducera nya bilar CO₂-utsläpp till 120 g/km. Detta modesta krav var inte svårt att uppnå av tekniska skäl. Biltillverkarna i länderna runt medelhavet; Italien och Frankrike närmade sig målet men de tyska bilfabrikanterna med tyngre och dyrare bilmodeller låg på efterkälken. De tyska biltillverkarna kunde genom hot och lobbyverksamhet påverka den Tyska regeringen att göra ett kraftfullt ingripande för att stoppa bindande CO₂-gränsvärden 2007.

De industrier och verksamheter som påverkas av åtgärder mot klimatförändringarna är oftast stora och tunga aktörer som har allt intresse av att stoppa kraftfulla och snabba åtgärder. Det saknas demokratisk insyn i dessa lobbyisters verksamhet och de trivs som fisken i vattnet i det odemokratiska och centralbyråkratiska Bryssel-systemet.

Handlingsprogram

Den politik som EU har stakat ut både i handlingsprogram och i den nya grundlagen, Lissabonfördraget, innebär i många stycken motsatsen till de kraftfulla åtgärder som behövs för att dämpa klimatförändringarna och genomföra en omställning från kortsiktig tillväxtorientering till ett samhälle baserad på långsiktig hållbarhet. Den

genomgång vi här har gjort visar att EU och EU-politiken istället är ett stort hinder för en hållbar utveckling och nödvändiga åtgärder som bromsar klimatförändringarna. Istället för en EU-broms på klimat och miljöpolitiken är det klart bättre att släppa fria de länder som vill och kan visa vägen, antingen på egen hand eller i mellanstatligt samarbete, i en fredlig tävlan om att genomföra åtgärder för en hållbar framtid. De länder som går före och är beredda att visa vägen, inspirera och kanske tom. provocera kan bidra till en annan framtid. EU tillhör de krafter som arbetar för en föråldrad framtidsmodell. Kravet på Sverige ut ur EU är här centralt som en del i arbetet för ett demokratiskt Europa utan EU-stat baserat på mellanstatligt samarbete.

Folkrörelsen Nej till EU är ingen miljö eller klimatorganisation. Men vi måste vara medvetna om vilken roll EU spelar i detta sammanhang och kunna kritisera EU för detta.

Om vi utifrån ett EU-kritiskt perspektiv formulerar ett alternativ till EU-politiken så blir resultatet så skulle det kunna se ut så här, sammanfattat i paroller

- Nej till EU – Sverige ut ur EU
- Nej till EU-stat – för ett demokratiskt Europa baserat på mellanstatligt samarbete
- Nej till EU:s lobbyistvälde - Nej till storindustrins inflytande
- Utsläppsminskning minst 40% till 2020 och 90% till 2050
- Nej till EU:s satsning på atomkraftsforskning – satsa på alternativa energislag
- Nej till uranbrytning
- Beskatta klimatutsläppen – Nej till EU:s utsläppsrätter
- Energibespara och effektivisera
- Satsa på järnvägen – Nej till EU:s motorvägsbyggen
- Nej till EU:s jordbrukspolitik – för ett hållbart jordbruk
- Solidariskt klimatbistånd och tekniköverföring till Syd

Göteborg 2009-11-16

Per Hernmar

Källor:

Klima for handling – Årsbok fra Nei til EU 2008 (Norge)

Om utsläppsrätter: <http://www.utslappshandel.se/>

Europeiska rådet oktober 2009:

http://www.se2009.eu/polopoly_fs/1.21645!menu/standard/file/ER%20slutsatser.pdf

Sveriges ordförandeskap:

<http://www.se2009.eu/sv/ordforandeskapet/arbetsprogram/klimatet>

Kommissionens plan för energitrygghet och energisolidaritet nov. 2008:

<http://eur->

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008DC0781:SV:NOT